

HAZIRLAYAN: YİĞİT BENER

İÇİMİZDEKİ ERMENİ (1915-2015)

MURATHAN MÜNGAN
HÜSNÜ ARKAN
KARİM KARAKAŞLI
SELİM İLERİ
MINE SÖĞÜT
ENİS BATUR
VİYET KANETTI
FERİT EDGÜ
ECE TEMELKURAN
SELİM TEMO
BEŞİR AYVAZOĞLU
BİRSEN FERAHLI
AKİF KURTULUŞ
SEMA KAYGUSUZ
AHMET TELLİ
NEMİKA TUĞCU
ŞEYHMUS DİKEN
ADALET AGAOĞLU
MURAT UYURKULAK
AYŞE SARISAYIN
ADNAN BİNYAZAR
BEJAN MATUR
FERİDUN ANDAÇ
ASUMAN SÜSAM
AHMET TULGAR
OYA BAYDAR
MURAT YALÇIN
ŞEBNEM İŞİGÜZEL
HAKAN GÜNDAY
MÜGE İPLİKÇİ
BEHÇET ÇELİK
GÜLAYŞE KOÇAK
MURAT GÜLSOY
IRMAK ZİLELİ
YİĞİT BENER

SELÇUK

can
derleme

İÇİMİZDEKİ ERMENİ
(1915-2015)

© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Nisan 2015, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Emre Taylan

Düzeltili: Aylin Samancı, Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek, M. Atahan Sıralar

Kapak görseli: Selçuk Demirel

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2537-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

İÇİMİZDEKİ ERMENİ (1915-2015)

Hazırlayan
Yiğit Bener

DERLEME

♥can

Hrant Dink'in anısına

İçindekiler

Önsöz	11
<i>Hrant İçin</i> Murathan Mungan	17
<i>Talat Paşa'nın Savunmasıdır</i> Hüsnü Arkan	25
<i>Tarih, Coğrafya, İçimizdeki ve Dışımızdaki Ermeniler</i> Karin Karakaşlı	29
<i>Birbirini İnsanlık Dışı Yitirdikçe</i> Selim İleri	39
<i>İstiklâl Kurlardadır</i> Mine Söğüt	41
<i>Konu Komşu</i> Enis Batur	45
<i>Ermeni Kuşları</i> Vivet Kanetti	49
<i>1915 Evet, Soykırım</i> Ferit Edgü	55
<i>Yalan Yorgunluğu</i> Ece Temelkuran	57
<i>Üç Yüz</i> Selim Temo	59
<i>Kerem ile Aslı'yı Yeniden Okumak</i> Beşir Ayvazoğlu	67
<i>"Mutlu" Bir Gün</i> Birsen Ferahlı	75
<i>Yüzyıllık Arsızlık</i> Akif Kurtuluş	85
<i>Eve Girmeyen Jaklin</i> Sema Kaygusuz	89
<i>Ah Manuşyan</i> Ahmet Telli	97
<i>Hayat Dediğin Nedir ki!</i> Nemika Tuğcu	99
<i>Sarnisli Awedis</i> Şeyhmus Diken	109
<i>Ermenilerle Tanışıklık (Aşinalıklar)</i> Adalet Ağaoğlu	113

<i>Salonda Gezinen Hayalet</i> Murat Uyrkulak	123
<i>Anlarımdaki Ermeni: İçeriye Bakmanın Sarsıntısı...</i> Ayşe Sarısayın	127
<i>Ayakkabısı Var Tabanı Delik...</i> Adnan Binyazar	135
<i>Zeytin, Dönüş</i> Bejan Matur	147
<i>Saroyan'a Ağıt</i> Bejan Matur	150
<i>Canımın İlgınında Esen Bir Yel Gibiydi Orada Zaman</i> Feridun Andaç	155
<i>Benden Önce Sen</i> Asuman Susam	165
<i>Koro</i> Ahmet Tulgar	173
<i>Onlar Her Zaman Bilirlerdi</i> Oya Baydar	181
<i>"Bahçelerimiz Bize Niye Ecnebi?"</i> Murat Yalçın	187
<i>Bir Anadolu Gezisi</i> Şebnem İşigüzel	193
<i>Sonra</i> Hakan Günday	197
<i>Define</i> Müge İplikçi	207
<i>Babamın Adı</i> Behçet Çelik	213
<i>Buzlar ve Fotoğraflar</i> Gülayşe Koçak	223
<i>Sır</i> Murat Gülsoy	229
<i>Adsız Irmak Zileli</i>	245
<i>"Biz" Kimiz, "Ecdadımız" Kim?</i> Yiğit Bener	253

Önsöz

Ermeni yurttaşlarımızın yüz binlercesinin ölümüne ve sağ kalanların ezici çoğunluğunun da atalarının yüzyıllardır yaşadıkları yurtlarından sürülmesine neden olan “1915 Olayları”nın üzerinden tam yüz yıl geçti.

“Ermeni meselesi” nicedir her yılın nisan ayında gündeme gelerek hummalı tartışmalara yol açıyor. Gelgelelim bu tartışmalar genellikle siyasi temelde ve milliyetçi bir söylem içinde geliyor, esas olarak da 24 Nisan 1915'te İstanbul'daki Ermeni aydınlarının tutuklanmasıyla başlayan sürecin “tehcir” olarak mı yoksa “soykırım” olarak mı nitelendirileceği sorununa kilitleniyor. Sonuçta işin insani ve toplumsal boyutu ne yazık ki hep gölgede kalıyor.

Daha da ötesi, *dünkü* sorunu *bugün* tartışırken son derece hoyrat ve rencide edici bir dil kullanılması, hatta o dönemki tutumları haklı çıkarmaya çalışırken düpedüz nefret söylemine başvurulması, bu vesileyle şoven-milliyetçi ilkeliklerin kışkırtılması, yüz yıl önce yaşananları aşmamızı sağlamak şöyle dursun, 1915'te öldürülen ya da bu topraklardan sürülenlerin torunları ile kalanların torunları arasında uygar bir diyalogu olanaksız kılarak *geleceğe* taşınacak yeni düşmanlıklar bile üretiyor.

Oysa ortak tarihlerinin bu kırılma noktasına kadar Anadolu'nun tüm halkları yüzlerce yıl yan yana ya da iç içe ama mutlaka etkileşim içinde, bazen birbirlerine sırt çevirseler de çoğu kez sırt sırta vererek yaşadılar.

Yüz yıl gibi uzun bir süre önce yaşananların bugün hâlâ milliyetçi ve çatışmacı bir perspektiften ele alınması, bütünüyle

insanlık dışı bir çılgınlık olan Birinci Dünya Savaşı'nın, yani tüm gezegende yirmi milyon insanı yok eden, ülkeleri yakıp yıkan, tüm halkları perişan eden, savaşa katılan ülkelerden hiçbirinin "haklı taraf" olmadığı, yani savunulacak hiçbir yönü olmayan bir emperyalist talan ve milliyetçi katliam savaşının yıkıcı etkilerini bugünlere kadar taşımakta, o dönem insanları cepheye sürmek için üretilen şoven nefretle yeni kuşakları da zehirlemektedir.

Mesele artık yüz yıl öncesinde kalmış bir "büyük felaketi" değerlendirmekten ve "1915" in hangi siyasi ya da hukuki terimlerle niteleneceği sorunu olmaktan çıkmış, bugünkü değerlerimizin ne olduğunun sorgulanmasına ve yarınımızı nasıl inşa edeceğimizi tayin etme sorununa dönüşmüştür.

Aynı yurdu paylaşan halkların ortak tarihinin bu şekilde kesintiye uğraması, hiçbir toplumun kolay kolay altından kalkamayacağı derinlikte bir sarsıntıdır. "1915" e giden sürecin ve "1915" in insanların yüreklerinde açtığı yaraları ve kuşaktan kuşağa işlemeye devam eden acıları görmezden gelerek; bunu dile getirenlerin sesine kulağımızı tıkayarak; bu felaketin uzun zamana yayılan toplumsal sonuçlarını unutarak, unutturarak, geçiştirerek; işlenen suçların üstünü örterek, hafifseyerek, hele mazeret üretip savunarak ya da kurbanları suçlayarak; başka bir deyişle soruna milliyetçi ideolojinin gözlüklerinden bakarak bu sarsıntıyı atlatmak olanaksızdır.

Bu sarsıntıdan yüz yıl sonra hâlâ hukuki/siyasi "niteleme" eksenli ağız dalaşlarında takılıp kalmış olmamız, bu topraklarda geçmişte yaşamış ve hâlâ yaşamakta olan tüm halkların belleklerine –farklı biçimlerde de olsa– adeta dağlanmış olan bu korkunç sarsıntıyı atlatmakta ve yaraları sarmakta ne derece başarısız olduğumuzun kanıtı değil midir?

"1915" te yaşananlarla ve işlenen tüm suçlarla layıkıyla yüzleşmek şöyle dursun, biz özünde hâlâ cesetler üzerinde tepiniyoruz; çünkü aradan yüz yıl geçtiği halde o süreçte ölen insanlarımızın sembolik bir mezarları dahi yok.

"1915" i nasıl nitelersek niteleyelim, uygar bir toplum olabilmemenin ilk koşullarından biri ölülerini gömmek değil midir? Neden ve nasıl öldükleri meselesinin ötesinde ve etnik kökenlerinden ya da dinlerinden bağımsız olarak, 1915' te ölen yurttaşlarımıza karşı bu asgari insani görevi bile yerine getireme-

miş olmanın haklı bir mazereti olabilir mi? Hele aynı tarihte savaş gemileriyle ülkeyi işgale gelip Çanakkale’de ölen dönemin “düşman askerleri”ne dahi anıtmezar dikmişken ve orada her yıl resmî törenler düzenlenirken...

“1915”in üzerinden koca bir yüzyıl geçtiğine göre, artık öncelikle Türk ya da Ermeni değil, önce *insan* olduğumuzu hatırlamanın, özellikle de dilimizi nefret söyleminden ve milliyetçiliğin o öfkeli heyecanlarından arındırmanın zamanı gelmedi mi?

Zaten yüz yıl önce yaşananlara ortak bir insani açıdan bakmayı başarılabildiğimiz gün, “niteleme” meselesinin ve milliyetçi temelli karşılıklı suçlamaların ne kadar anlamsız olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Çünkü ölen ya da yurtlarından sürülen insanlar için ya da beşeri mirasının, tarihi/kültürel/maddi zenginliğinin önemli bir bölümünü bir anda yitiren bir ülkede yaşamaya devam edenler açısından, başka bir deyişle siyasi/ideolojik gözlükleri atıp “1915”e insani ve toplumsal sonuçları açısından baktığımızda, “tehcir” ve “soykırım” arasında özünde hiçbir fark yoktur.

Sonuçta gerekçesi ve nitelenmesi ne olursa olsun, “1915”te yalnızca insanlar yaşamlarını yitirmediler, yalnızca bu topraklarda yaşayan insanlarımızın önemli bir kısmını, onların bu ülkeye kattıklarını, taşıyıcısı oldukları tarihî ve kültürel mirası, bu toprakların özgün tarihine anlam katan ve birbirinden beslenen kültürel çeşitliliğin zenginliğini yitirmedik... Bunlarla birlikte, aynı yurdu paylaşan kadim halkların kader birliğinden oluşan ortak benliğimizi, belleğimizi, daha da önemlisi, aslında insanlığımızın bir parçasını yitirdik.

Can Yayınları’nın bu ülkenin önde gelen edebiyatçılarını, burnumuzun dibinde ya da uzaklarda, belleklerimizde, düşlerimizde ya da düşlemlerimizde, ola ki karabasanlarımızda ama bir şekilde hâlâ “içimizde” yaşamaya devam eden Ermenileri konu alan metinlerini bir anı kitapta, yani ortak bir tanıklıkta buluşturmayı hedefleyen *İçimizdeki Ermeni (1915-2015)* başlıklı bu kitap projesinin çıkış noktasında, meselenin işte bu insani boyutu var. “İnsana dair” olanı dile getirmek, görünür kılmak, hissettirmek, düşündürmek, belleğe işlemek açısından en güçlü kozlara sahip uğraşlardan birinin edebiyat olduğu bilinci var.

Amacımız “1915”in yüzüncü yılında tartışmanın odağına “insan”ı oturtmaya, sakatlanmış belleğimizi sağaltmaya, yitir-

diğımız “ortak kader” duygusuna yeniden kavuşma çabasına mütevazı bir katkı sunmak...

Bu kitabı işte bu nedenle, söz konusu insani yaklaşımı ve ortak belleğimizi simgeleyen, belirli bir kökene sahip olmanın ötesinde, her şeyden önce insan, dahası aynı yeri yurdu paylaşan insanlar olduğumuzu bize hatırlatan ve olasılıkla tam da bu nedenle öldürülen Hrant Dink’in anısına ithaf ediyoruz.

Bu projeyi hazırlarken, katkılarını rica ettiğimiz yazar dostlarımız arasında dünya görüşü ya da siyasi tercih ayrımı gözetmedik ve onlardan “1915”in nasıl nitelenmesi gerektiğine dair siyasi bir değerlendirme kaleme almalarını talep etmedik: Siyasi tutum beyan edip etmemek her yazarın kendi takdiridir. Ortak bir metne imza atmalarını da istemedik; çünkü her biri ayrı kültürel/düşünsel birikime, bakış açısına sahip olan ve bunu ifade etmek için kendi dilini, üslubunu geliştirmiş yazarları tek bir ortak metnin indirgeyici sınırlarına hapsederek özgün katkıların çeşitliliğinden ve zenginliğinden kendimizi mahrum etmek gibi bir düşüncemiz asla olmadı.

Dahası, bu projede yer almayı kabul eden değerli yazarlar, katkılarının somut içeriğini tamamen kendileri belirledi: Dileyen “içimizdeki” Ermeni’yi konu alan şiirler, öyküler, anlatılar, anılar kaleme aldı, kimisi yakın zamanda yayımlanan romanından bir bölüm sundu, arzu eden de “1915”le ilgili görüşlerini açıkladı.

Dolayısıyla bu projede metinleri yer alan yazarlar, “1915” konusunda dar anlamda ortak bir siyasi beyanda bulunmuş ya da belirli bir nitelemede ittifak etmiş değiller. Öte yandan, ülkenin farklı kuşaklardan yazarlarının, “içimizdeki” Ermeni’den söz eden metinlerini “1915”in yüzüncü yılında ortak bir kitapta buluşturmalarının güncel güç kavgalarının ötesine taşan siyasi bir anlamı olduğu açıktır.

Bu projeye katkıda bulunan edebiyatçılar olarak bizler, 1915’te siyasi bir kararla bu topraklardan sürülen ve yok edilen Ermeni yurttaşlarımızın anısına hep birlikte sahip çıkıyoruz. Ermenilerin *dün* bu ortak yurdumuzda var olduklarına, *bugün* hâlâ içimizde var olmaya devam ettiklerine ve bu ülkenin geleceğinde *yarın* da var olmaya devam edeceklerine, yani bu ülkenin hem harcında hem geleceğinde Ermenilerin varlığına hep

birlikte ama kendi özgün yaklaşımımızla tanıklık ediyoruz. Bu kitaba katkıda bulunan yazarların kişisel birikimlerinin de bir parçası olduğunu belirttiğimiz Ermeni varlığı ve kültürünün izlerinin toplumsal bellekten silinmesine asla razı olmadığımızı dillendiriyoruz.

Böylece niteleme meselesinin çok ötesinde, yani ister “soykırım” ya da “tehcir”, ister “etnik temizlik” ya da “insanlık suçu”, “katliam” ya da “mukatele”, nasıl nitelendirilirse nitelendirilsin, esas olarak “1915”in özüne ve doğurduğu tüm sonuçlara temelden itirazımızı ilan ediyoruz.

Bugün “1915”in hâlâ nefret söylemiyle tartışılması, yüzyıllar boyu aynı ülkeyi paylaşan kadim halklar arasına saplanmış zehirli bir hançerdir. “1915”in yüzüncü yılında artık bu hançeri çıkarmanın, ortak bir insani vicdanda buluşmanın zamanı gelmiş, geçmektedir.

Kendi adıma söylemem gerekirse, böyle bir çaba içinde yer almayı tüm insanlığa; bu topraklarda yaşanan tüm savaşlarda ve her türden milliyetçi cinnet sonucunda yitirdiğimiz her millettten, kökenden, yaştan, cinsiyetten, ırktan, dilden, dinden, düşünceden insanımıza; 1915’te yitirdiğimiz Ermeni yurttaşlarımızın anısına ve onların dünyanın dört bir tarafına yayılmış torunlarına, Ermeni kardeşlerimize; 1915’te talimatlara karşı gelerek Ermeni yurttaşlarını tehcir etmeyi reddeden Kütahya mutasarrıfı şair Faik Ali Ozansoy gibi Osmanlı idarecilerine; Ermeni komşularını katliamdan korumaya çalışan sıradan yurttaşlarımıza; bu meseleyle yüz yıl sonra hâlâ siyasi temelde pompalanan nefret, hedef gösterme, kışkırtma ve pervasız yalanlara dayalı propagandalar temelinde yüzleşmeyi hak etmeyen bu ülkenin tüm insanlarına; 1915’te öldürülen ya da yurtlarını terk etmek zorunda bırakılan meslektaşlarımız Krikor Zohrab, Rupen Zartaryan, Zabel Yesayan, Dikran Gamsaragan, Yervant Odyan ve niceleri gibi bu ülkenin Ermeni yazarlarına; İttihatçı dostlarının Ermeni politikalarını “*emsalsiz zulüm ve cinayet*” olarak niteleyen ve Cavit Bey’e yazdığı mektupta, “*Ben kendi hayatımla bu fena ve çirkin şeyi ödeyebilsem öderdim. Fakat benim hayatım nedir ki?*” diyebilen meslektaşımız Halide Edib’e ve daha 1908’de, “*Hıristiyan vatandaşlarımız ile kardeşlik akdetmek bizi onlara esir etmek değil, bu esareti tertip eden hilelerden kurtarmak demektir,*” diyerek kardeşliği savunan bir diğer

meslektaşımız Ahmed Mithat Efendi'ye; bizleri onurlandırarak çağrımızı kabul eden ve bu projemize katkı sunan tüm yazar dostlarıma ve 1915'in yaralarını sarmak için elinden geleni yaparken İstanbul'un göbeğinde güpegündüz vurularak öldürülen "1915'in son kurbanı" sevgili Hrant Dink' in anısına, ailesine ve dostlarına borç bilirim.

Can Yayınları adına,
Proje Koordinatörü Yiğit Bener

HRANT İÇİN

Murathan Mungan

Hrant Dink'in öldürülmesinin sekizinci yılı nedeniyle 19 Ocak 2015'te yapılan anmadaki konuşma metni:

Merhaba arkadaşlar, Hrant Dink'in değerli ailesi ve dostları, hakikat ve adaleti kıymet bilenler, hepimizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Sekiz yıldır her 19 Ocak'ta olduğu gibi, bugün gene burada Hrant Dink için toplanmış bulunuyoruz. Ölümden sonra milyonlarca kalbin evladı olan Hrant Dink için... 2007 yılında onun öldürülmesinin hemen ardından yazdığım "Cinayetin Arkasındaki En Büyük Örgüt" başlıklı yazım şöyle başlıyor:

"Söylenecek sözün çokluğu bazen insanı dilsiz bırakır. Tikanır, kalırsınız. Haklılığın suskunluğu, diğer suskunluklara benzemez; düğümü zor çözülür. (...) Tek başına zaten yeterince trajik ve yaralayıcı olan bu ölüm, aynı zamanda yakın tarihi ürperterek çağrıştırdıkları, hafızadan geri çağırdıklarıyla da kavurucuydu. Her yeni ölüm, diğer ölümleri de ilk gün acısıyla diriltir. Kaç kitap yazarsanız yazın, bazen böyle dilsiz kalırsınız."

Bugün sözlerimi, o gün kaldığım yerden sürdüreceğim: Dilsizliğin her çeşidinin yaşandığı bu ülkede ölenler, öldürülenler, katledilenler biz onlardan sonra birkaç

kelime daha fazla söyleyebilelim, diye öldüler. Dilimizdeki kilitler çözülsün diye, dilsizi olduğumuz hakikatler içimizi daha fazla kavurup yakmasın diye... Onca zaman, bunca kayıp, bunca ölümle hem tarih içinde kilitli kalmış hem zaman içinde yol almış o fazladan birkaç kelimeyi bugün en azından onlara, onların hatırasına borçluyuz. Baskıcı iktidarlar korkunun bulaşıcı olduğunu bilir, bu yüzden toplumun korkularını sürekli diri tutmaya çalışırlar; onların bilmediği cesaretin de bulaşıcı olduğudur. Bu yüzden hayatın ve dünyanın gözlerinin içine bakarak cesaretle konuşmalıyız. O kelimelerin bizden başka sahibi yok! Bunu hiç unutmamalıyız.

Hrant Dink'in öldürülmesinin ardından sekiz koca yıl geçti. O yıl doğan çocuklar dillendi; okuma yazmayı söktü. Oysa Hrant Dink'in ölüsü, gerçek hikâyesi aydınlatılmamış bir cinayetin kurbanı olarak hâlâ bu kaldırımda yatıyor. Dünyayı kaybıyla ıssızlaştıranlar, hatıraları ve emanetleriyle çoğaltırlar... Ve emanetin başını bekleyen bizler, sekiz yıldır burada toplanıp adalet ve hakikat arayışımızı dillendiriyor, Hrant'ın ölüsünü unutkanlığın zalim ellerine teslim etmeyeceğimizi haykırıyoruz. Ayrıca Hrant Dink cinayetini, kendi siyasi projeleri için araçsallaştırmaya çalışanların emellerine terk etmeyeceğimizi de belirtmek istiyoruz. Bu sekiz yıl boyunca adalet yerinde sayarken pek çok şey söylendi, yazılıp çizildi. Bugüne, bana varıncaya dek sözler seyrelip azaldı belki ama acılar azalıp seyrelmiyor. Yerini bulmamış bir adaletin sancısı yüreklerde zonklamasını sürdürüyor; vicdanları sızlatmayı, aklımızı acıtmayı sürdürüyor. Dahası, o günden bu yana adlarını tek tek sayamayacağım her yeni kurban ve her yeni ölümle birlikte, Hrant Dink bir kez daha burada, bu kaldırımda vurulup öldürülüyor. Yerini bulmamış adalet, katillerini ve kurbanlarını çoğaltır. Gene öyle oluyor. Çünkü tetiği çeken parmaklar değışse de cinayetin arkasındaki en bü-

yük örgüt aynı. Adı “faili meçhul” ama kendisi “faili belli” onca cinayetin işlendiği bu ülkenin değişmeyen kara gerçeği, bizi her seferinde aynı sözleri tekrara mahkûm ediyor. İktidarlar ve koltuk sahiplerinin maskeleri değişse de hiç değişmeden süren merkezi despot devlet geleneğinin elleri her seferinde gene aynı karanlık oyunu tezgâhlıyor. 1938’te Dersim Kıyımı’nı, 1978’te Maraş Katliamı’nı yapanlar, 1955’te 6-7 Eylül Olayları’nı başlatanlar, 1993’te Madımak Oteli’ne sığınan canları yakanlar, 2011’de Roboski’yi bombalayan kişiler ve zihniyetler aynı. Beş yüzü aşkın haftadır Galatasaray’da diz çürüten Cumartesi Anneleri’nin bağışlarını yakanlar da aynı. Adında “adalet” sözcüğünü taşıyan bir partinin on iki yıldır iktidarda olduğu bir ülkede yıllardır adalet bekliyoruz. Gelmiyor!

Arkadaşlar, bu ülkede insanlar yalnızca dostlarının değil, düşmanlarının da kendilerine benzemesini isterler. Kendisine benzesin ki, kiminle mücadele ettiğini, neyle savaştığını tanıyıp bilsin isterler. Birbirlerine benzeyenler birbirlerinin silahlarını, yaralarını, oyunlarını ve nefretlerini tanırlar. Sevginin sahtesi olur ama nefretin olmaz. Oysa Hrant Dink onlara benzemiyordu. Çünkü onların bilmediği bir Türkçeyle konuşuyordu, onların bilmediği bir Ermeniceyle konuşuyordu. O, tüm halkların eşitliğine ve kardeşliğine inanmış biri olarak barışın diliyle konuşuyordu. Laf olsun diye edilmiş temenni türünden bir barışın değil, sahici, hakiki, kalıcı ve sürekli kılınmasını istediği bir barışın diliyle... Kan kamaştırıcı savaş sözcükleri yoktu onun sözlüğünde, kin tazelemek için değil, hafıza tazelemek için söz alıyordu; insanları hınç bilemeye, ödeşmeye, intikam almaya değil, geçmişiyile, şimdisiyle ve kendiyile yüzleşmeye çağırıyordu. Türkleri ve Ermenileri “ebedî düşman” rolüne kapatıp kindarlığa kilitleyen tüm politikalara karşı çıkıyordu. Ötekileştirmenin dışlayıcı, düşmanlaştırıcı, şeytanlaştırıcı dilinden çok uzak bir

dille konuşuyordu. Onların hiçbir zaman bilmediği; bilmek, öğrenmek istemediği yabancı bir dildi bu. Bu nedenle Hrant Dink Ermeniliğiyle “öteki”, diliyle “yabancı”ydı onlara. Hrant’la birlikte öldürülmek istenen işte bu dildi. Bir türlü hazmedemedikleri bu barış dili, dünyayı kardeşliğe çağıran bu insancıl dil... Bugün belki de her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyduğumuz bir dil.

Arkadaşlar, katillerin her infazla birlikte tabancalarına çentik attıkları İkinci Meşrutiyet öncesinden bugüne örgütlü, tasarlanarak işlenen gazeteci cinayetlerinin uzun listesinde Hrant Dink, siyasal bir cinayete kurban giden Altmış ikinci kişiymiş. Ülkemizin hemen her güne siyasal bir cinayetin, bir katliamın, bir toplu kıyımın düştüğü “Resmî Tarih Ajandası”nda, kaderi 19 Ocak 2007’ye düşen, sözünün bedelini, vicdanının maliyetini canıyla ödeyen altmış ikinci kişi...

Bu yüzden aradan geçen sekiz yıl boyunca yetişen yeni kuşaklar ve sislenen hafızalar için belki de Hrant Dink’i yeniden anlatmak, yeniden hatırlatmak gerekiyor: O, sadece Ermeni halkının bir sözcüsü değil, tüm Türkiye’nin sesiydi. Ezilen, dışlanan, sömürülen tüm kesimlerin sesi. Bugün aramızda olsaydı, Gezi Parkı Direnişi’nde bizlerle saf tutacak, tarih boyunca yetmiş altı kez kıyıma uğramış, Ortadoğu’nun en kimsesiz, en sahipsiz halkı olan Êzidîlerin yanında yer alacaktı. Hrant Dink yaşamı boyunca kendine ve değerlerine sadık kalmış biri olarak uzlaşmacı ama ödünsüz tutumuyla bu ülkede pek çok şeyi değiştirdi. Hatta ölümü bile çok şey öğretti bize. Hiçbir çevrenin, hiçbir iktidar odağının hoşuna gitmeye, gözüne girmeye çalışmadan, doğru bildiklerini söyleyip inandıklarını savundu. Onun ve benzerlerinin verdiği mücadele, onların ölümleriyle birlikte ke-sintiye uğrayacak bir mücadele değildir. Burada ve meydanlarda toplanan kalabalıklar da zaten bunu gösteriyor.

Yüz binlerce Ermeni yurttaşımızın ölümüne ve hayatta kalabilenlerin çoğunun da ata topraklarından, yurtlarından göç etmesine neden olan “1915 olayları”nın üzerinden yüz yıl geçti.

Bu Büyük Felaket’in “ad”ı ve kurbanlarının “sayı”sı konusunda kavgaya saplanıp kalmış olmak; dahası “1915”i hâlâ nefret söylemiyle tartışmak aynı toprağı, yurdu paylaşan halklar arasına saplanmış zehirli bir hançerdir. Bu hançeri çıkarmanın, ortak bir vicdanda buluşmanın zamanı gelmiş, geçmektedir.

Üç kuşaktan saygın otuz beş edebiyatçının burnumuzun dibinde veya uzaklarda, belleklerimizde, düşlerimizde; ama bir şekilde hâlâ “içimizde” yaşamayı sürdüren, ülkemizin harcında yer etmiş Ermenileri konu alan metinlerinin bulunduğu *İçimizdeki Ermeni (1915-2015)* başlıklı derlemenin çıkış noktasında, meselelerin işte bu insani boyutu vardır.

Ne de olsa edebiyat, insanı kavramak ve anlatmak, bireysel ve toplumsal belleği canlandırıp sağaltmakta en güçlü kozlara sahip “insani” uğraşlardan biri değil midir?

Kapak görseli: Selçuk Demirel

🌐 canyayinlari.com 🐦 twitter.com/canyayinlari 📘 facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-2537-1

